

סוף דבר

חשיבה המצאתית והוראה בית-ספרית

מה ההבדל בין הוראה לבין אימון החשיבה? הבעיה העיקרית במערך הלמידה שלנו בבתי הספר היא רצוננו לטפח יכולות חשיבה ולמידה כלליות לצד העיסוק בהוראת נושאים דיסציפלינריים. מן הצד האחד – ההבנה שלנו כי יש חומרי לימוד שכלל התלמידים חייב בהם. מן הצד האחר – הידיעה שלנו כי מעבר לידיעה של עובדות יש חשיבות עליונה לאימון התלמידים בטיפוח יכולות כלליות – ביניהן היכולת להתמודד עם בעיות חדשות. השאלה, אם כן, היא כיצד מלמדים בני אדם לחשוב? הכוונה איננה לחשיבה ספציפית בנושאים עיוניים מסוימים אלא לחשיבה כיכולת אנושית הניתנת לשיפור, לטיפוח ולהעברה. האם אפשר לאמן ילדים לשפר את יכולת החשיבה שלהם וללמדם כיצד לנצל בתחומים שונים? ואם כן – כיצד ראוי לעשות זאת? כדי להגביר את הבעיה עוד יותר ברור גם לכל הטוענים בזכות האימונים בחשיבה שלצורך עצם קיומם של האימונים הללו נדרש חומר לימודים ונדרשת שליטה טובה וידע בנושאים שונים.

אנו במכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה למדנו במשך שנותינו בתחום כי הפתרון מצוי ככל הנראה בשילוב ובמיזוג. עלינו למזג את החשיבה כערך וכמרכיב במהלך הלמידה. שילוב זה פירושו מתן ההזדמנות להתרחשותה של חשיבה איכותית במהלך האירוע החינוכי – יחד עם עבודת אימון התלמידים בגיבוש ובמיצוי שיטות מתקדמות ורפלקציה על התהליכים. התפוקות של תהליכי הלמידה האופטימליים כוללות בין השאר כלים, אסטרטגיות ודפוסים הניתנים להעברה לתחומים אחרים ולבעיות אחרות. זוהי בעצם המטרה של מתכנני השיעורים עתירי החשיבה.

נטייתנו הטבעית היא לזהות חשיבה עם חשיבה לוגית. כך לימדו אותנו. כל מי שיכול לפתח תהליך של שיקול דעת הגיוני ונקי משגיאות, הנשען על הנחות ברורות, נחשב כבעל יכולת חשיבה. ככל שהחשיבה הלוגית הצרופה חשובה ובסיסית – מתברר שבתנאי המציאות הרגילים שבהם אנו נדרשים להפעיל חשיבה – אין די בכך. חשוב לא פחות, לדוגמה, להיות בעל יכולת לאתר את מכלול ההיבטים של המצב ולבסס מסגרת חשיבתית הנשענת על מכלול זה. בין המציאות

לבין תהליך החשיבה ההגיונית עומד מרכיב שכלי חשוב: התפיסה. מרכיב זה הוא הקובע מה מתוך המציאות שלנו ייכנס לתהליכי החשיבה הסדורים שלנו ובאיזה ניסוח.

הספר **חשיבה המצאתית** הוא בבחינת ניסיון לשפר את יכולת התפיסה שלנו בתהליך של פתרון בעיות. התורה כולה מצויה הן בספרים, שחלקם תורגם לאנגלית, והן בחוברות שונות, באנגלית ובעברית. מטרת הגישה היא להבנות בלומד מתודות ואסטרטגיות לפתרון בעיות, שיאפשרו לו להתגבר על קבועות בתפיסתו, קבועות המעכבים בו את התהליך של מציאת פתרונות אופטימליים לבעיות. הספר הוא בבחינת אוצר של תכסיסי חשיבה, שמטרתם היא לאפשר לפותר בעיה הסתכלויות אחרות עליה, והוא מהווה המשך לעבודה ארוכת השנים של מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה בתחום. הוא מביא בפני הקורא את הכלים הראשוניים של החשיבה ההמצאתית, בשפה פשוטה ובהירה ובליווי דוגמאות.

הספר ניתן לשימוש על ידי מורים כהכנה לשיעורים עתירי חשיבה, ועל ידי תלמידים, בדרכם לפיתוח תובנה לפתרון בעיות. מבחינה זו יכול הספר לשמש כמבוא וכשער כניסה לתורת החשיבה ההמצאתית. ניתן לשלבו בעבודת הכיתה בדרכים רבות ומגוונות – כאן יכולה לבוא לידי ביטוי היצירתיות של המורה בשילוב הרעיונות המוצעים בספר וכליו במסגרת תהליכי הלמידה הכיתתיים.

ד"ר דן שרון

מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה